

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z JĘZYKA POLSKIEGO (ZAKRES PODSTAWOWY I ROZSZERZONY)

są związane z podręcznikiem i programem „Przeszłość to dziś” przygotowanym przez zespół autorów (Krzysztof Mrowcewicz, Aleksander Nawarecki, Ewa Paczoska, Dorota Siwicka, Ewa Gruszczyńska, Jacek Kopciński i inni) dla Wydawnictwa Stentor

PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA PO I KLASIE

A. Poziom podstawowy

Po ukończeniu nauki w I klasie uczeń potrafi

— w zakresie kształcenia językowego:

- określić relację między zakresem znaczeniowym a treścią znaczeniową wyrazu; zanalizować pod tym kątem znaczenie podanych wyrazów;
- określić znaczenie podstawowe i metaforyczne wyrazu;
- wskazać w czytanych utworach ważne środki językowe i określić ich funkcje;
- zauważyć ślady historycznych procesów rozwojowych języka polskiego;
- określić pojęcie zabytku języka; wymienić najważniejsze zabytki języka polskiego;
- rozpoznać środki służące archaizacji;
- rozpoznać stylizację biblijną i barokową oraz wskazać typowe dla nich środki językowe;
- rozpoznać parodię literacką, określić jej funkcję i wskazać służące jej środki;
- rozpoznać w tekstach poznanych w I klasie wartość stylistyczną środków z różnych poziomów języka;
- rozpoznać w tekście mowę niezależną, zależną i pozornie zależną;
- rozpoznać związki frazeologiczne zawierające aluzje mitologiczne i biblijne;
- określić, czym jest retoryka, i wskazać w tekście typowe środki retoryczne;
- określić, na czym polegają funkcje: impresywna i ekspresywna; wskazać w tekście przejawy tych funkcji;

- określić, kiedy wypowiedź jest stosowna i skuteczna; w tekstach prasowych, reklamowych itp. rozpoznać i ocenić przejawy współczesnych tendencji w zakresie zapożyczeń i tworzenia neologizmów;

- dostrzec i ocenić przejawy agresji w języku;

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego:

- analizować i interpretować wybrane teksty antyczne i biblijne, średniowieczne, renesansowe, barokowe i oświeceniowe znajdujące się na liście lektur z wykorzystaniem właściwych pojęć teoretycznoliterackich oraz kategorii estetycznych i nawiązaniem do podstawowych kontekstów;

- opowiedzieć i zinterpretować wybrane mity greckie oraz opowieści biblijne, porównać obraz Boga i człowieka w Biblii i mitologii greckiej;

- opisać starogrecki ideał człowieka, scharakteryzować epos starogrecki, wskazać cechy tragedii antycznej i źródła tragizmu;

- określić cechy postawy horacjańskiej;

- określić relacje między człowiekiem i Bogiem zobrazowane w kulturze średniowiecza, wskazać wzorce osobowe epoki i odnieść je do przykładów literackich, scharakteryzować styl romański i gotycki, wskazać przykłady dzieł sztuki i środki artystyczne typowe dla średniowiecza, rozpoznać cechy średniowiecznej wizji świata w tekstach utworów poznanych w I klasie;

- opisać renesansową koncepcję człowieka i wskazać, na czym polega nowa wizja świata w literaturze renesansowej, zinterpretować wybrane fraszki i pieśni Jana Kochanowskiego w kontekście filozofii renesansowego humanizmu i klasycyzmu; wskazywać obecność „renesansowych niepokojów” w poznanych trenach Jana Kochanowskiego;

- przedstawić stosunek człowieka baroku do świata, śmierci, przemijania; na podstawie poznanych w I klasie utworów barokowych ukazać charakterystyczny dla epoki konflikt między miłością do świata a miłością do Boga; na przykładach wybranych dzieł przedstawić cechy sztuki epoki baroku; określić, czym był sarmatyzm i jakie ślady pozostawił w obyczajowości, sztuce oraz w polskiej mentalności;

- określić filozoficzne podstawy oświeceniowej wizji świata oraz koncepcji człowieka; wskazać w wybranych utworach literackich przejawy oświeceniowego racjonalizmu i krytycyzmu; na przykładach wybranych dzieł omówić cechy estetyki klasycyzmu, wskazać i scharakteryzować gatunki literackie klasycystyczne i sentymentalne; wskazać i scharakteryzować przykłady stylu rokokowego w literaturze i sztuce;

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego:

- analizować i interpretować wybrane teksty antyczne i biblijne, średniowieczne, renesansowe, barokowe i oświeceniowe z wykorzystaniem właściwych pojęć teoretycznoliterackich oraz kategorii estetycznych i nawiązaniem do podstawowych kontekstów;

- opowiedzieć i zinterpretować wybrane mity greckie oraz opowieści biblijne, porównać obraz Boga i człowieka w Biblii i mitologii greckiej;

- opisać starogrecki ideał człowieka, scharakteryzować epos starogrecki, wskazać cechy tragedii antycznej i źródła tragizmu;

- określić cechy postawy horacjańskiej;

- określić relacje między człowiekiem i Bogiem zobrazowane w kulturze średniowiecza, wskazać wzorce osobowe epoki i odnieść je do przykładów literackich, scharakteryzować styl romański i gotycki, wskazać przykłady dzieł sztuki i środki artystyczne typowe dla średniowiecza, rozpoznać cechy średniowiecznej wizji świata w tekstach utworów poznanych w I klasie;

- opisać renesansową koncepcję człowieka i wskazać, na czym polega nowa wizja świata w literaturze renesansowej, zinterpretować wybrane fraszki i pieśni Jana Kochanowskiego w kontekście filozofii renesansowego humanizmu i klasycyzmu; wskazywać obecność „renesansowych niepokojów” w poznanych trenach Jana Kochanowskiego;

- przedstawić stosunek człowieka baroku do świata, śmierci, przemijania; na podstawie poznanych w I klasie utworów barokowych ukazać charakterystyczny dla epoki konflikt między miłością do świata a miłością do Boga; na przykładach wybranych dzieł przedstawić cechy sztuki epoki baroku; określić, czym był sarmatyzm i jakie ślady pozostawił w obyczajowości, sztuce oraz w polskiej mentalności;

- określić filozoficzne podstawy oświeceniowej wizji świata oraz koncepcji człowieka; wskazać w wybranych utworach literackich przejawy oświeceniowego racjonalizmu i krytycyzmu; na przykładach wybranych dzieł omówić cechy estetyki klasycyzmu, wskazać i scharakteryzować gatunki literackie klasycystyczne i sentymentalne; wskazać i scharakteryzować przykłady stylu rokokowego w literaturze i sztuce;

- określić, na czym polega uniwersalna wartość tekstów biblijnych, mitów greckich oraz utworów powstałych w dobie staropolskiej;

- wskazać obecność tradycji antycznej, biblijnej, staropolskiej i oświeceniowej w kulturze późniejszych epok — w tym we współczesnej kulturze masowej;

- przedstawić przykłady reportażu prasowego, telewizyjnego, radiowego jako przejaw współczesnej tęsknoty do prawdy faktów;
- wskazać cechy mitu we współczesnej prozie;
- omówić związki wybranych utworów literatury fantastyki z kulturą średniowiecza; wskazać w tych utworach motywy fantastyki baśniowej;
- wskazać barokowe korzenie estetyki brzydoty;
- skonfrontować oświeceniowy kult rozumu i nauki ze współczesną refleksją nad szansami i zagrożeniami, które niesie ze sobą rozwój nauki (na wybranych przykładach literatury nurtu science fiction).

B. Poziom rozszerzony

Uczeń posiada umiejętności wskazane dla poziomu podstawowego — w szerszym zakresie, jeśli chodzi o listę lektur, znajomość konwencji i toposów oraz zasób pojęć i terminów teoretyczno- i historycznoliterackich oraz nauki o języku (wymieniono je w rozdziale *Material nauczania*), a ponadto potrafi

— w zakresie kształcenia językowego:

- wskazać w tekście i omówić przykłady przesunięć metaforycznych jako przejaw językowego obrazu świata charakterystycznego dla poznanych epok kulturowych i współczesnego języka ogólnego;
- wymienić i scharakteryzować najważniejsze fazy rozwojowe języka polskiego (w związku z poznawanymi w I klasie utworami);
- określić różnicę między znaczeniem realnym a etymologicznym; wskazać przykłady przesunięć semantycznych;
- wskazać ślady dawnych procesów fonetycznych i zmian fleksyjnych;
- wskazać podstawowe chwytorystyczne w tekście czytany (z programu I klasy);
- zbudować dłuższą wypowiedź (np. przemówienie) z celowym wykorzystaniem środków retorycznych;

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego — zob. *Umiejętności zdobywane stopniowo w każdej klasie. B. Poziom rozszerzony*

PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA PO II KLASIE

A. Poziom podstawowy

Po ukończeniu nauki w II klasie uczeń pogłębił umiejętności zdobyte w I klasie, a ponadto potrafi

— w zakresie kształcenia językowego:

- opisać język jako system znaków na tle innych systemów semiotycznych;
- określić pojęcie znaku językowego i wskazać jego cechy wyróżniające;
- wskazać różnicę między językiem a wypowiedzią;
- wskazać podsystemy języka; wyjaśnić podstawowe pojęcia odnoszące się do każdego z podsystemów;
- określić relacje między językiem narodowym a odmianami terytorialnymi; określić znaczenie terminów: dialekt, gwara, żargon;
- przedstawić miejsce polszczyzny wśród innych języków;
- na wybranych przykładach wskazać problemy przekładu językowego;
- rozpoznać w tekstach poznanych w II klasie wartość stylistyczną środków z różnych poziomów języka;
- określić cechy języka mówionego i pisanego;
- rozpoznać i ocenić cechy kolokwialne w tekście pisanym;
- rozpoznać stylizacje: gwarową i kolokwialną; wskazać służące im środki i określić funkcje;
- określić, na czym polegają funkcje: informacyjna, poetycka; wskazać przejawy tych funkcji w tekstach;

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego:

- analizować i interpretować wybrane teksty romantyczne, pozytywistyczne i młodopolskie znajdujące się na liście lektur z wykorzystaniem właściwych pojęć teoretycznoliterackich i kategorii estetycznych oraz nawiązaniem do podstawowych kontekstów;
- na wybranych przykładach wskazać związki literatury i sztuki w każdej z omawianych epok;
- wskazać filozoficzne podłoże romantyzmu, określić, na czym polegał przełom romantyczny i przedstawić rolę uczucia i wyobraźni w poznaniu;
- określić, na czym polegała romantyczna fascynacja światem duchowym, folklorem, średniowieczem;
- przedstawić romantyczną wizję historii jako pola aktywności człowieka;

- scharakteryzować relacje człowieka i natury w romantyzmie;
- określić, na czym polegał romantyczny indywidualizm;
- scharakteryzować kreację bohatera romantycznego (uwzględniając rozwój tej kategorii);
 - scharakteryzować miłość romantyczną;
 - wskazać rolę tematu współczesnego w dramatach romantycznych oraz przedstawić zawarte w nich wizje historii;
 - określić związki między teatrem a kształtem dramatu na przykładzie dramatu romantycznego;
 - wymienić i scharakteryzować podstawowe gatunki romantyczne na przykładach konkretnych utworów literackich, wskazać cechy typowe dla poetyki romantycznej;
 - określić cechy stylu romantycznego, odwołując się do przykładów dzieł sztuki;
 - omówić romantyczną koncepcję poezji i poety oraz model patriotyzmu;
 - wyjaśnić, na czym polegała idea syntezy sztuk;
 - wyjaśnić, na czym polegała szczególna rola pieśni w kulturze romantycznej;
 - wskazać związki literatury i muzyki w epoce romantyzmu;
 - określić, na czym polega społeczny wymiar sztuki pozytywizmu; scharakteryzować program polskich pozytywistów i odnieść go do utworów literackich;
 - scharakteryzować realizm i naturalizm jako prądy dominujące w pozytywizmie, wskazać nowe obszary zainteresowań literatury i preferowane gatunki, podając przykłady utworów literackich; na wybranych przykładach omówić poetykę nowel pozytywistycznych i wielkich powieści realistycznych;
 - przedstawić utwory literackie (z programu II klasy), w których dochodzi do głosu optymistyczny i pesymistyczny głos polskiego pozytywizmu;
 - wskazać w utworach okresu pozytywizmu przykłady obecności idei patriotycznych; odczytywać treści niecenzuralne wyrażone językiem eżopowym;
 - wymienić prądy artystyczne i światopoglądowe oraz postawy typowe dla Młodej Polski i odnieść je do utworów literackich; podać przykłady impresjonizmu, symbolizmu i ekspresjonizmu w sztuce, wskazać właściwe dla nich środki artystyczne;

- omówić młodopolskie koncepcje artysty i sztuki ukazane w artykułach programowych oraz w utworach literackich;
- przeprowadzić analizę i zinterpretować wiersz młodopolski, wskazując typowe dla epoki motywy, postawy i środki artystyczne;
- na przykładzie utworu omówić cechy powieści młodopolskiej;
- na przykładzie utworu wskazać cechy dramatu symbolicznego;
- w utworach poznanych w II klasie pokazać obecność tradycji kulturowej (np. romantycznej, franciszkanizmu, filozofii Wschodu);
- określić, na czym polega uniwersalna wartość dzieł romantycznych, pozytywistycznych i młodopolskich;
- wskazać obecność tradycji romantycznej, pozytywistycznej i młodopolskiej w kulturze XX w., w tym we współczesnej kulturze masowej;
- wskazać przejawy XX-wiecznego kultu młodości oraz jego kryzysu;
- odnaleźć związki współczesnych idei feministycznych z XIX-wieczną ideą emancypacji kobiet;
- omówić modernizm jako jeden z najważniejszych nurtów literatury i sztuki XX w.; wskazać przykłady żywej do dziś strategii prowokacji artystycznej; uzasadnić, że jest ono historycznie zmienne.

B. Poziom rozszerzony

— Uczeń posiada umiejętności wskazane dla poziomu podstawowego — w szerszym zakresie, jeśli chodzi o listę lektur, znajomość konwencji i toposów oraz zasób pojęć i terminów teoretyczno- i historycznoliterackich oraz nauki o języku, a ponadto potrafi

— w zakresie kształcenia językowego:

- wskazać w tekście i omówić przykłady przesunięć metaforycznych jako przejaw językowego obrazu świata charakterystycznego dla poznanych epok kulturowych i współczesnego języka ogólnego;
- podać informacje o budowie języka polskiego w ujęciu historycznym i typologicznym;
- wskazać różnice między tłumaczeniem tekstu z języka polskiego a przekładem utworu literackiego;
- określić, na czym polegają funkcje: fatyczna, magiczna, metajęzykowa i stanowiąca; wskazać przejawy tych funkcji w tekstach;

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego
zob. *Umiejętności zdobywane stopniowo w każdej klasie. B. Poziom rozszerzony*

PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA PO III KLASIE

A. Poziom podstawowy

Po ukończeniu nauki w III klasie uczeń pogłębił umiejętności zdobyte w II klasie, a ponadto potrafi

— w zakresie kształcenia językowego:

- określić podstawowe relacje semantyczne (synonimia, homonimia, antonimia, polisemia);
 - zdefiniować pojęcie aktu mowy, rozpoznać jego rodzaje; określić, na czym polega sens dosłowny i intencjonalny aktu mowy;
 - rozpoznać sposoby wzbogacania słownictwa: neosemantyzację i podstawowe procesy słowotwórcze;
 - określić relacje między językiem narodowym a odmianami środowiskowymi;
 - omówić podstawowe tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny, rozpoznać ich przejawy, ocenić poprawność konkretnych form językowych;
 - omówić mechanizm manipulacji językowej, rozpoznać i ocenić jej przejawy;
 - scharakteryzować cechy języka mediów; określić i ocenić jego wpływ na polszczyznę ogólną,
 - napisać wypowiedź w stylu urzędowym;
 - wskazać charakterystyczne cechy stylistyczne czytanych utworów; podać przykłady stylu artystycznego, stylu pisarza, grupy literackiej
- w zakresie utworów poznanych w III klasie;
- rozpoznać w tekstach poznanych w III klasie wartość stylistyczną środków z różnych poziomów języka;
 - rozpoznać stylizację środowiskową;
 - na podstawie obserwacji stylu rozpoznać aluzję, tawestację, pastisz; określić funkcje tych zabiegów stylizacyjnych;

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego:

- analizować i interpretować wybrane teksty literackie XX w. znajdujące się na liście lektur z wykorzystaniem właściwych pojęć teoretycznoliterackich i kategorii estetycznych oraz nawiązaniem do podstawowych kontekstów;
- zinterpretować wybrane teksty XX-wieczne, wskazując rolę, jaką od-

grywają w nich takie kategorie, jak: świętość, zło, śmierć, naród, ojczyzna, „mała ojczyzna”,

- wyjaśnić pojęcia awangardy i awangardyzmu, odnosząc je do przykładów z dziedziny literatury i sztuki;
 - wskazać główne kierunki poszukiwań w literaturze i sztuce XX w.
- odnieść je do konkretnych przykładów;
- scharakteryzować przykłady nowatorstwa tematycznego i formalnego w literaturze i sztuce XX w.;
 - scharakteryzować stosunek do języka poetyckiego wskazanych twórców (zob. *Materiał kształcenia*);
 - pokazać (na przykładach utworów poznanych w III klasie) stosunek do tradycji w literaturze i sztuce XX w.;
 - wskazać związki literatury z historią i przemianami polityczno-ustrojowymi oraz ideologią (na podstawie tekstów z programu III klasy);
 - scharakteryzować rolę twórcy w XX w. w odniesieniu do tradycji (na wybranych przykładach);
 - określić wpływ środków masowego przekazu i przyśpieszenia cywilizacyjnego na kulturę (na podstawie tekstów z programu III klasy); wskazać główne tendencje kultury masowej i ustosunkować się do nich;
 - wyjaśnić pojęcia: „kultura wysoka”, „kultura niska”, „obieg kultury”, „kultura masowa”, „kultura elitarna”, „arcydzieło”, „kicz”, odnosząc je do konkretnych tekstów i zjawisk kultury XX w.;
 - wskazać źródła i znaczenie wskazanych toposów i symboli kultury współczesnej (zob. *Materiał kształcenia*);
 - na wybranych przykładach wskazać związki literatury i sztuki XX w.;
 - oceniać i wartościować poznawane teksty kultury, odwołując się do podstawowych kategorii etycznych i estetycznych; wyjaśnić określenie „uniwersalne wartości humanistyczne” i odnosić je do czytanych utworów.

B. Poziom rozszerzony

Uczeń posiada umiejętności wskazane dla poziomu podstawowego — w szerszym zakresie, jeśli chodzi o listę lektur, znajomość konwencji i toposów oraz zasób pojęć i terminów teoretyczno- i historycznoliterackich oraz nauki o języku (wymieniono je w rozdziale *Materiał nauczania*), a ponadto potrafi

— w zakresie kształcenia językowego:

wskazać w tekście i omówić przykłady przesunięć metaforycznych

- wyjaśnić pojęcia awangardy i awangardyzmu, odnosząc je do przykładów z dziedziny literatury i sztuki;
- wskazać główne kierunki poszukiwań w literaturze i sztuce XX w. — odnieść je do konkretnych przykładów;
- scharakteryzować przykłady nowatorstwa tematycznego i formalnego w literaturze i sztuce XX w.;
- scharakteryzować stosunek do języka poetyckiego wskazanych twórców (zob. *Materiał kształcenia*);
- pokazać (na przykładach utworów poznanych w III klasie) stosunek do tradycji w literaturze i sztuce XX w.;
- wskazać związki literatury z historią i przemianami polityczno-ustrojowymi oraz ideologią (na podstawie tekstów z programu III klasy);
- scharakteryzować rolę twórcy w XX w. w odniesieniu do tradycji (na wybranych przykładach);
- określić wpływ środków masowego przekazu i przyśpieszenia cywilizacyjnego na kulturę (na podstawie tekstów z programu III klasy); wskazać główne tendencje kultury masowej i ustosunkować się do nich;
- wyjaśnić pojęcia: „kultura wysoka”, „kultura niska”, „obieg kultury”, „kultura masowa”, „kultura elitarna”, „arcydzieło”, „kicz”, odnosząc je do konkretnych tekstów i zjawisk kultury XX w.;
- wskazać źródła i znaczenie wskazanych toposów i symboli kultury współczesnej (zob. *Materiał kształcenia*);
- na wybranych przykładach wskazać związki literatury i sztuki XX w.;
- oceniać i wartościować poznawane teksty kultury, odwołując się do podstawowych kategorii etycznych i estetycznych; wyjaśnić określenie „uniwersalne wartości humanistyczne” i odnosić je do czytanych utworów.

B. Poziom rozszerzony

Uczeń posiada umiejętności wskazane dla poziomu podstawowego — w szerszym zakresie, jeśli chodzi o listę lektur, znajomość konwencji i toposów oraz zasób pojęć i terminów teoretyczno- i historycznoliterackich oraz nauki o języku (wymieniono je w rozdziale *Materiał nauczania*), a ponadto potrafi

— w zakresie kształcenia językowego:

- wskazać w tekście i omówić przykłady przesunięć metaforycznych

jako przejaw językowego obrazu świata charakterystycznego dla faz i kręgów kultury XX w. oraz dla współczesnego języka ogólnego;

— w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego:

- porównać pojęcia „awangarda” i „postmodernizm”; odnieść je do konkretnych utworów literackich (poznanych w III klasie);
- przeprowadzić analizę i zinterpretować wiersz współczesny, stosując właściwą terminologię; napisać esej interpretacyjny;
- wskazać główne kierunki poszukiwań poezji XX w.; porównać budowę wersyfikacyjno-składniową wiersza tradycyjnego i współczesnego (w zakresie utworów przewidzianych programem), wskazać funkcje segmentacji tekstu;
- na przykładach wybitnych dzieł omówić osiągnięcia sztuki filmowej XX w.;
- omówić XX-wieczne przemiany w obrębie gatunków literackich (na przykładzie wybranych powieści, dramatu, gatunków z pogranicza literatury faktu, eseistyki literackiej).

Zob. też: *Umiejętności zdobywane stopniowo w każdej klasie. B. Poziom rozszerzony*

UMIĘJĘTNOŚCI ZDOBYWANE STOPNIOWO I DOSKONALONE W KAŻDEJ KLASIE

A. Poziom podstawowy

Uczeń:

- czyta wskazane w programie teksty ze zrozumieniem ich różnorodnych sensów, funkcji, znaczeń metaforycznych i symbolicznych, rozpoznaje ich konwencje, style, sytuuje je w podstawowych kontekstach; dostrzega obecność archetypów i toposów;
- wyraziście odczytuje utwory literackie, z dbałością o przekazanie sensu, właściwą dykcję, akcent, artykulację; recytuje wybrane utwory z pamięci;
- wskazuje źródła i znaczenie wskazanych archetypów, toposów i symboli;
- ukazuje związki topiki literackiej z motywami obecnymi w sztuce;
- porównuje utwory literackie z różnych epok o podobnych motywach;

- odczytuje i porównuje dzieła różnych sztuk z uwzględnieniem specyfiki ich tworzywa;
- rozpoznaje style w sztuce,
- dostrzega w czytanych utworach nawiązania do tradycji kulturowej, „dialogi z tradycją”;
- określa wartość użytych w tekście środków z różnych poziomów języka;
- rozpoznaje cechy stylów funkcjonalnych i stylu artystycznego;
- tworzy stosowną i skuteczną wypowiedź, wybierając z zasobu środków językowych elementy stosowne do funkcji wypowiedzi i sytuacji komunikacyjnej;
- zna i respektuje zasady etykiety i estetyki językowej;
- ocenia cudze wypowiedzi pod względem stosowności i skuteczności oraz zasad etykiety i estetyki językowej;
- rozpoznaje intencje komunikacyjne wypowiedzi;
- poprawia tekst, dokonuje adiustacji, przereklamuje go; przekształca, streszcza, skraca, rozwija, parafrazuje;
- planuje formę i kompozycję wypowiedzi zgodnie z jej celem;
- posługuje się cytataми;
- popiera argumentami własne sądy;
- skutecznie uczestniczy w dialogu, dyskusji i negocjacjach;
- komponuje i wygłasza przemówienie;
- wypowiada się w podstawowych (szkolnych) formach gatunkowych, jak: rozprawka, recenzja, referat, interpretacja utworu literackiego, w zakresie rozszerzonym — artykuł popularnonaukowy, interpretacja porównawcza, esej;
- ocenia etyczny wymiar wypowiedzi cudzej i własnej, dba o uczciwość wypowiedzi; rozpoznaje manipulację językową i wyznaczniki funkcji perswazyjnej; negatywnie ocenia przejawy agresji w języku;
- stosuje celowo chwyt retoryczny oraz inne środki językowej ekspresji;
- dostrzega i ocenia przejawy mody językowej;
- zna normy poprawności językowej; wskazuje i ocenia, stosując właściwe kryteria, formy niepoprawne, a nagminnie szerzące się w języku, przejawy „twórczości językowej”;
- sporządza notatkę, konspekt, przypis, opis bibliograficzny, zestawienie bibliograficzne; bazę danych (także z wykorzystaniem komputera).

B. Poziom rozszerzony

Uczeń:

- wskazuje związki omawianych utworów literackich ze światopoglądem i kierunkami filozoficznymi epoki;
- wskazuje związki poznanych gatunków z prądami artystycznymi epoki;
- interpretuje utwór, wykorzystując różne konteksty (historyczny, biograficzny, kulturowy, filozoficzny); określa, czym jest kontekst macierzysty utworu;
- na wybranych przykładach pokazuje przeobrażenia w obrębie poznanych gatunków literackich (epos, dramat, tren, sonet, hymn, powieść);
- rozpoznaje w tekstach charakterystyczne cechy stylu poznawanych epok literackich;
- analizuje i interpretuje wiersz, stosując właściwą terminologię i pojęcia z poetyki historycznej.

**SPIS LEKTUR STANOWI ZAŁĄCZNIK DO WYMAGAŃ
EDUKACYJNYCH Z JĘZYKA POLSKIEGO**